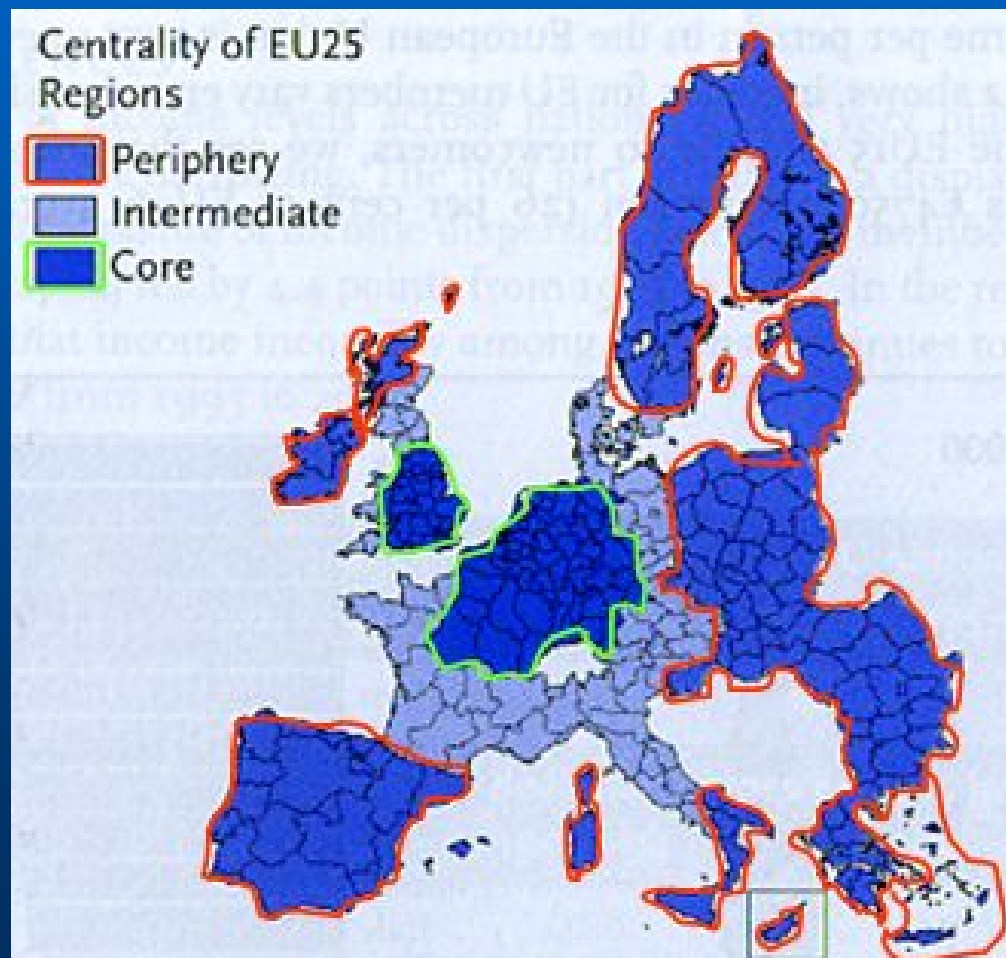

9. Lokalizační efekty, ekonomická geografie a regionální politika

---

Ekonomická aktivita

- geograficky centralizovaná území
- rozčlenění dle ekonomické aktivity
  - nejaktivnější centrum
  - nejméně aktivní periférie
  - centrum a periférie odděleny mezi-oblastmi
- Česká republika
  - západ – mezi-oblast
  - zbytek - periférie

Charakteristika center, středů a periférií

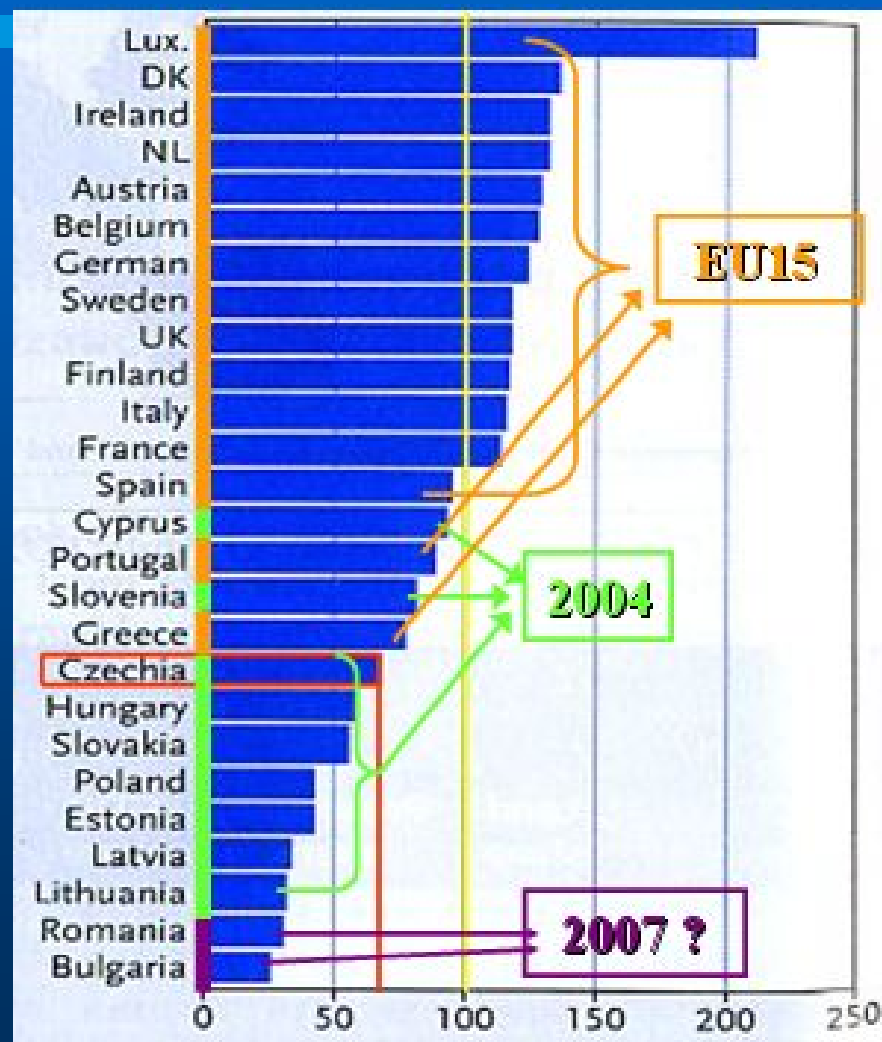
Regions	Land share	Population share	GDP share	Unemployment rate (EU27 = 100)	Youth unemployment rate (EU27 = 100)	Share of population with income above EU27 average
Core	14.0	33.2	47.2	74.0	60.5	88.8
Intermediate	21.1	25.5	31.7	101.0	95.3	70.3
Peripheral	64.9	41.3	21.1	120.8	134.2	18.1

NOTE: EU27 includes the EU15 and the 10 nations that will join in 2004, plus Bulgaria and Romania. Regions are defined at the NUTS2 level of aggregation; see http://europa.eu.int/comm/regional_policy/ for definitions.

SOURCE: 'Second Report on Economic and Social Cohesion', European Commission (2001).

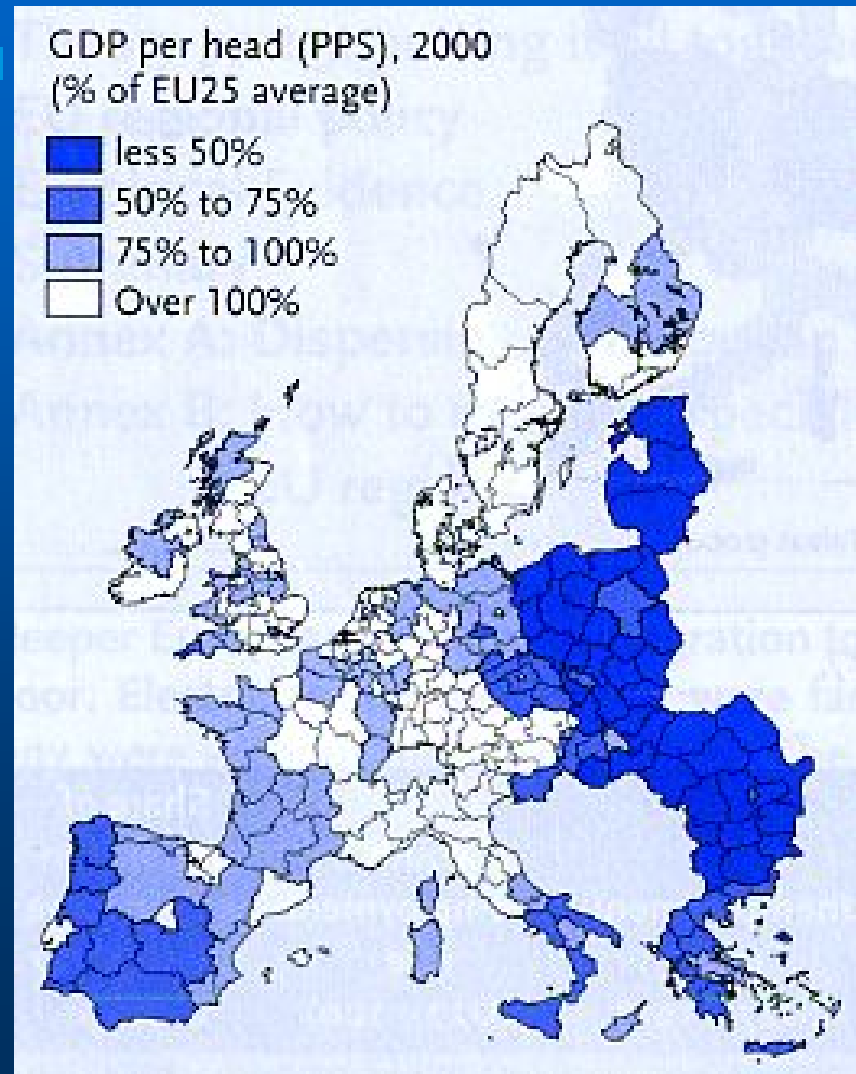
Rozdělení příjmů na osobu dle států

- **Bulharsko**
  - 470 EUR / osobu
  - 26% průměru EU26
(bez Malty, včetně Rumunska, Bulharska)
- **Lucembursko**
  - 38 800 EUR / osobu
  - 212%
- **Česko**
  - mezi 60%-70% průměru EU26

Rozdělení příjmů na osobu dle regionů

- geograficky nerovnoměrné
- v rámci jednoho státu výrazné rozdíly
  - Spojené Království
  - Španělsko
  - Itálie
- Česká republika
  - Praha: nad 100%
  - část Moravy: do 50%
  - zbytek: 75 – 100%

Evolve – ↓ rozdílů mezi státy

- ve všech sledovaných obdobích došlo k příjmové konvergenci členských států

Change in standard deviation across EU nations

1983–93

1990–94

1995–2000

EU15

↓ -4.4

↓ -2.7

↓ -1.1

Evolve – ↑ rozdílů mezi regiony

Change in standard deviation across regions in each nation

	1983-93	1990-94	1995-2000
Belgium	2.6 ↑	0.8 ↑	↓ -1.4
Germany		9.5 ↑	0.6 ↑
excl. New Länder	3.8 ↑	1.6 ↑	2.0
Greece	1.0 ↑	1.5 ↑	↓ -0.8
Spain	2.6 ↑	1.0 ↑	1.3 ↑
France	0.9 ↑	1.9 ↑	0.1 ↑
Ireland		0.0 ↑	5.1 ↑
Italy	1.2 ↑	0.7 ↑	↓ -1.3
NL	↓ -15.9	0.2 ↑	2.0 ↑
Austria		0.6 ↑	↓ -1.5
Portugal	5.2 ↑	0.3 ↑	1.4 ↑
Finland		↓ -0.8	5.5 ↑
Sweden		0.2 ↑	8.9 ↑
UK	0.6 ↑	↓ -1.9	2.7 ↑

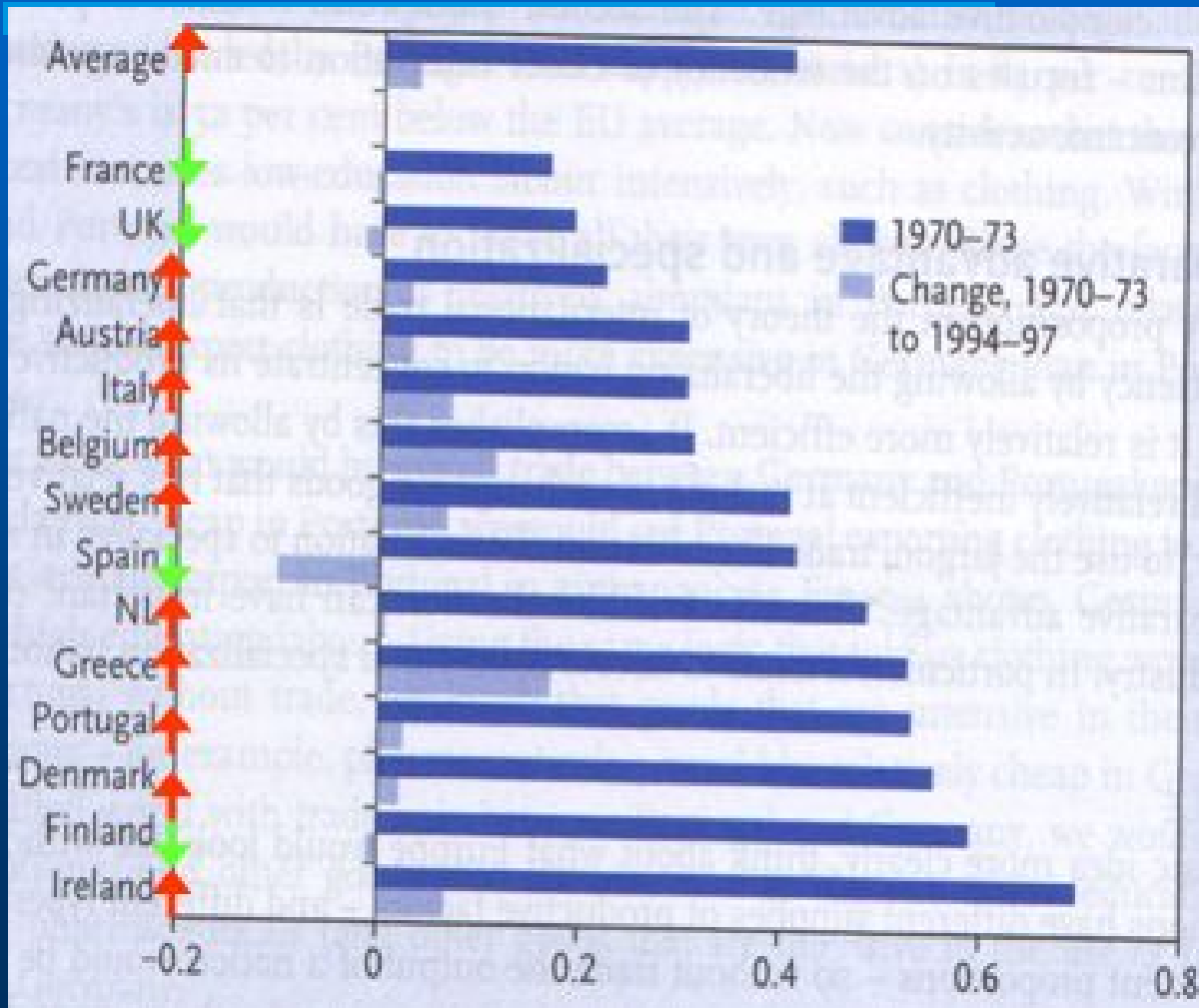
- rozdíly v regionech se prohlubovaly

Rozšíření 2004 - další nárůst regionálních rozdílů

- **EU15 – 10% nejbohatších regionů disponovalo 180% průměru příjmů EU15**
- **EU25 – 10% nejbohatších regionů disponuje 340% průměru příjmů EU25**

Evolve - ↑ specializace států

- **specializace států se prohloubila**

Důsledky nárůstu specializace

- Irsko
  - nejvyšší nárůst specializace
  - největší konvergence – z ekonomicky podprůměrného státu ekonomicky nadprůměrný
- Španělsko
  - pokles specializace
  - nikterak významný konvergenční posun

⇒ ↑ specializace vede ke konvergenci

Lokalizace ekonomické aktivity

- **hlavní aspekty lokalizace ekonom. aktivity:**
  1. **specializace na mezinárodní úrovni**
    - rozložení aktivit dle komparativních výhod
  2. **aglomerace na národní úrovni**
    - koncentrace aktivit dle aglomerujících a rozptylujících tlaků

Komparativní výhoda - příklad

- **uzavřené ekonomiky**
    - SRN málo nekvalifikované L $\Rightarrow$ vyrábí relativně draze oblečení, léky relativně levně
    - Portugalsko málo kvalifikované L $\Rightarrow$ vyrábí relativně draze léky, oblečení relativně levně
  - **liberalizace obchodu**
    - SRN vyrábí léky, oblečení importuje
    - Portugalsko vyrábí oblečení, léky importuje
- $\Rightarrow$ po liberalizaci země vyrábějí produkt, při jehož výrobě jsou relativně efektivnější $\Rightarrow$ využívají komparativní výhodu

Komparativní výhoda - schéma

uzavřená ekonomika

- ne-specializace
- alokační neefektivnost

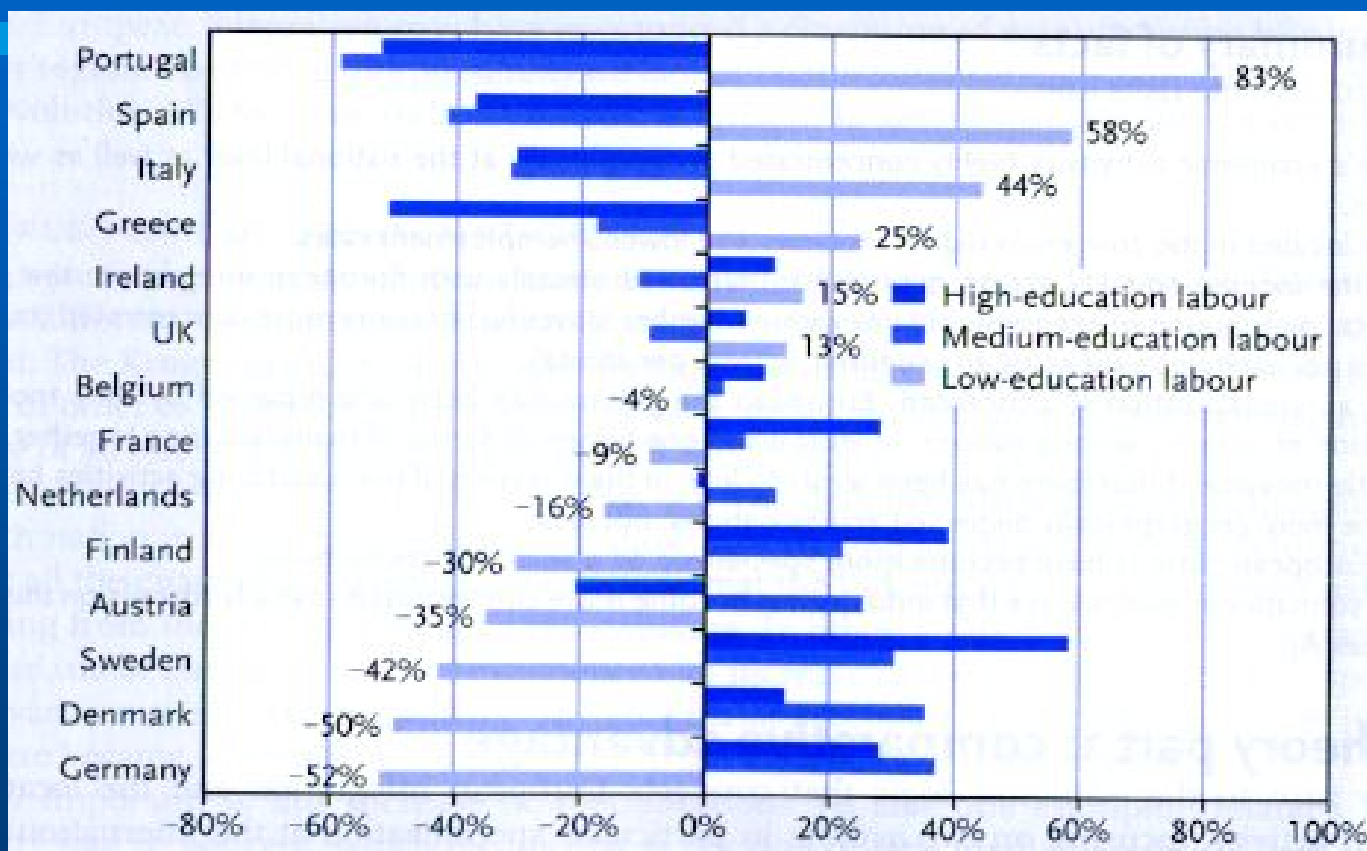
liberalizace mezinárodního obchodu

- specializace na relativně efektivnější výroby
- ↑alokační efektivnosti

↑národní specializace ⇒ ↑globálního výstupu

Rozložení komparativních výhod

- struktura L žádné země $\neq$ průměru EU $\Rightarrow$ každá země má komparativní výhodu

Vznik a prohlubování aglomerací

- pokud prostorová koncentrace vytváří tlaky na ještě hlubší koncentraci
- tlaky na hlubší koncentraci vytvářejí poptávkové vazby (demand linkages) a nákladové vazby (cost linkages)

Poptávková vazba - schéma

firmy požadují ↓dopravních nákladů

lokalizují se na velký trh

působí poptávková vazba

- firmy poptávají meziprodukty
- firmy poptávají L a ta zboží

velký trh se stává ještě větším

přísun dalších firem

Nákladová vazba - schéma

firmy požadují ↓ obchodních nákladů

lokalizují se na velký trh

působí nákladová vazba

- firmy jsou dodavatelem jiných firem

přísun dalších firem za novými firmami

velký trh se stává ještě větším

Síly působící proti aglomeracím

- **ceny půdy**
  - nižší mimo aglomerace
- **náklady na nekvalifikovanou L**
  - nižší mimo aglomerace
- **lokálně konkurenční tlaky**
  - konkurence menší mimo aglomerace

Výsledná lokalizace

- na geografickou determinaci ekonomické aktivity působí aglomerující tlaky
  - na geografickou determinaci ekonomické aktivity působí dis-aglomerující tlaky
- ⇒ rozdělení ekonomické aktivity není rovnoměrné, ale také není absolutní

EE-KK diagram

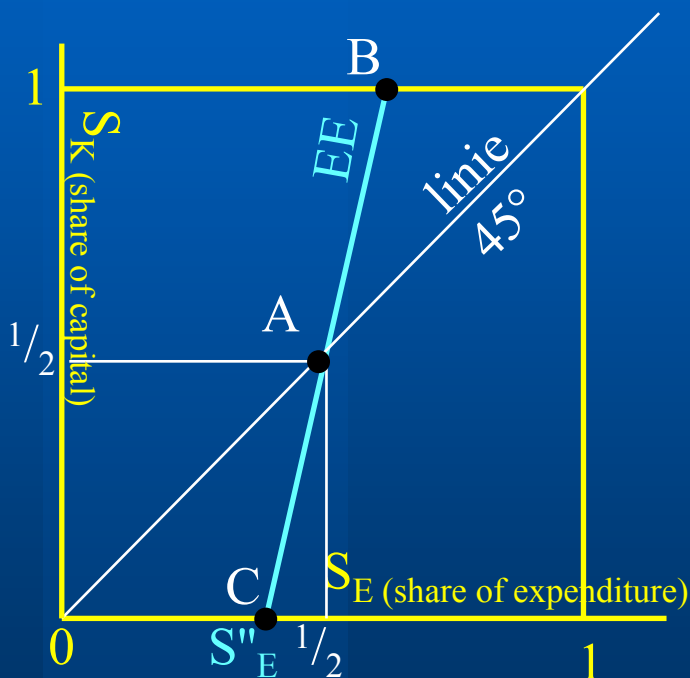
- vysvětluje tlaky vedoucí ke koncentraci ekonomické aktivity a tlaky vedoucí k roztržštění ekonomické aktivity
- uvažuje relativní velikost trhu a relativní počet firem

EE-KK diagram - předpoklady

- dva regiony (sever, jih)
- neexistence komparativních výhod
  - shodná struktura VF i technologie
- dva VF
  - imobilní L (vnitřní mobilita L v EU je malá)
  - mobilní K (vnitřní mobilita K v EU je velká)
- dva sektory
  - průmysl (firma poptává 1 jedn. K a nějakou L)
  - služby (firma poptává nějakou L)
- neexistence nákladových vazeb
  - firmy poptávají pouze VF, ne meziprodukty

Křivka EE

⇒ závislost velikosti trhů na umístění K

bod A – shodně K, L na S i J

- velikost trhu na S = J

bod B – K jen na S

- velikost trhu na S > J,

- na J zůstávají výdaje L ve službách

bod C – K jen na J

- velikost trhu na S < J

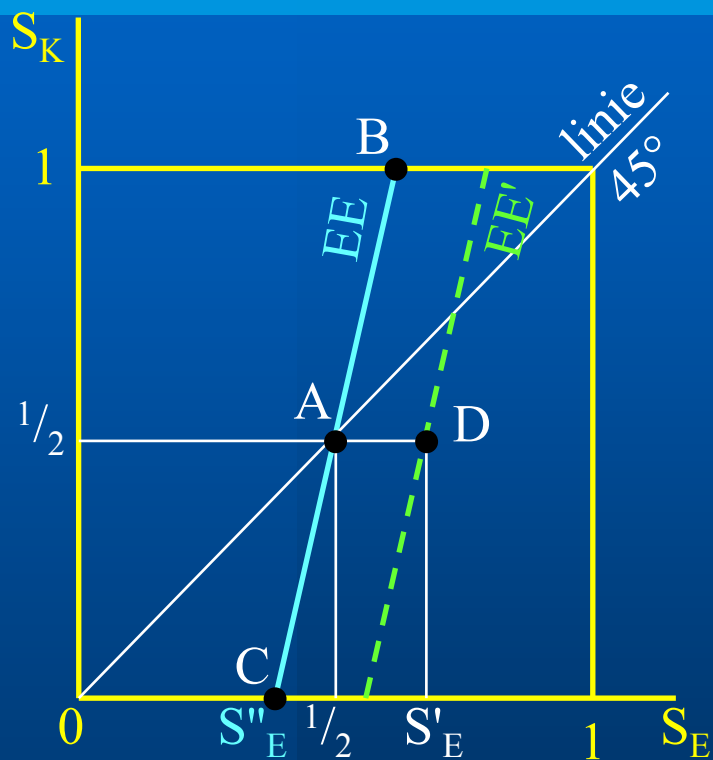
- na S zůstávají výdaje L ve službách

⇒ I když se celý mobilní K přesune do jednoho regionu, ostatní nezanikají, neboť L není dokonale mobilní

Křivka EE

- EE má vzestupný charakter
  - $\uparrow$ průmyslu na S $\Rightarrow$ $\uparrow$ trhu na S
- EE je strmější než 45°
  - mobilní K tvoří jen část výdajů
- EE nesouvisí s obchodními náklady
  - souvisí pouze s množstvím K, L v regionech

EE křivka - posun

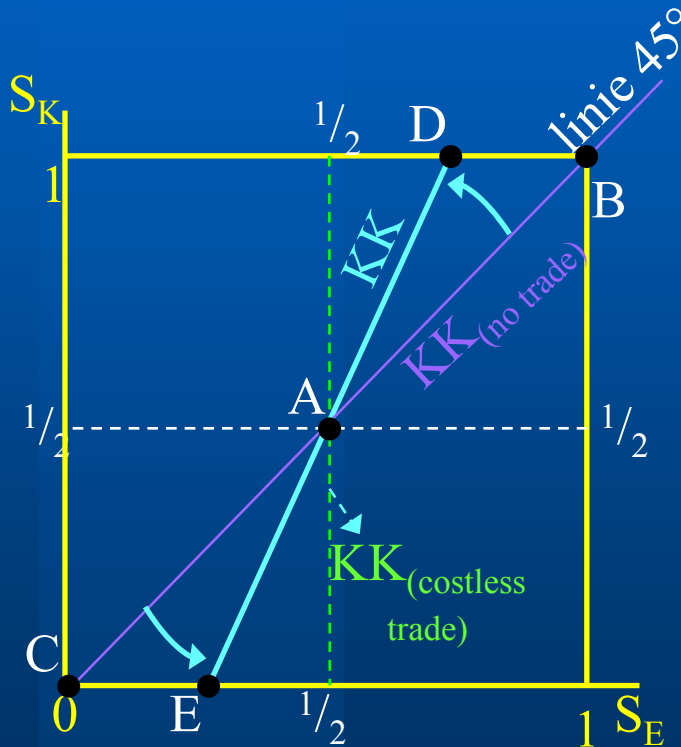
bod D

- S má více služeb, stejně průmyslu $\Rightarrow$ EE' leží vpravo od EE

KK křivka

⇒ závislost rovnovážného umístění K na obchodních nákladech (TrC)

KK_(no trade) – prohibivní TrC

- ↑S výdajů = 10% ⇒ ↑počet S fa = 10%
- ⇒ konkurence (rentabilita) shodná na S i J

KK – nějaké TrC

- ↑S výdajů = 10% ⇒ ↑počet S fa > 10%, neboť ↓ konkurence na exportním J trhu (home market effect)
- ⇒ konkurence (rentabilita) shodná na S i J

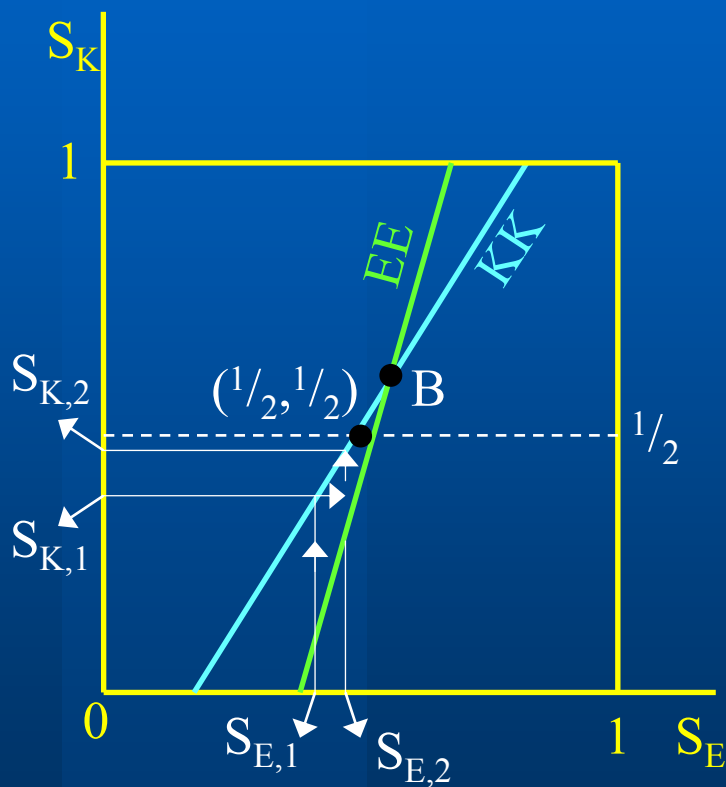
KK_(costless trade) – žádné TrC

- každé rozmístění fa = rovnovážné situaci
- ⇒ konkurence (rentabilita) shodná na S i J

Křivka KK

- **KK má vzestupný charakter**
  - $\uparrow$ výdajů na S $\Rightarrow$ $\uparrow$ počtu firem na S
- **KK je strmější než linie 45°**
  - home market effect
- **KK odráží úroveň obchodních nákladů (TrC)**
  - $\downarrow$ TrC $\Rightarrow$ $\uparrow$ strmosti křivky, křivka rotuje okolo A
- **KK není ovlivněna podílem L**
  - uvažuje se celkový podíl výdajů, lhostejno jestli z L nebo K

EE-KK – lokalizační rovnováha

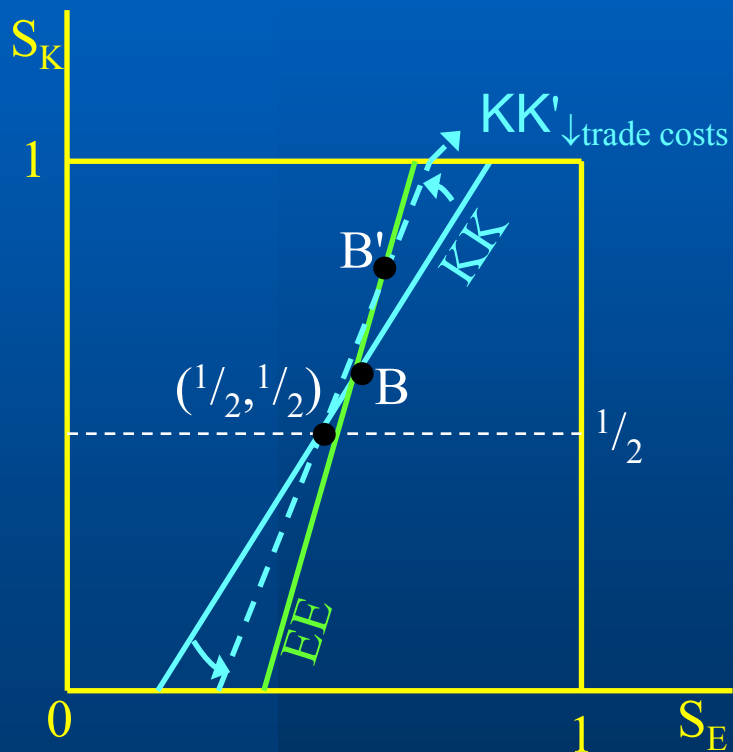
Bod B – optimum

- rovnovážné rozdělení průmyslu
- rovnovážná velikost trhu

Bod B – stabilita

- $S_{E,1}$ dle **KK** na $S_{K,1}$, ale dle **EE** na $S_{E,2} \Rightarrow$ přesun na $S_{E,2}$, ale **KK** vyžaduje $S_{K,2} \dots$ až do **B**

EE-KK – vliv integrace

integrace $\Rightarrow$ $\downarrow$ TrC

posun KK na KK'

rovnováha z B na B'

integrace vede k zvětšování velkých trhů (core regionů) na úkor malých trhů (periférie)

Celková x sektorová koncentrace

- **integrace může vést k celkové i sektorové koncentraci**
  - **celková koncentrace**
    - vede k polarizaci jednotlivých regionů
    - core regiony a periférie
  - **sektorová koncentrace**
    - vede k růstu specializace jednotlivých regionů
    - core a periferní výroby (aktivity)
- ⇒ ↑specializace nemusí způsobovat komparativní výhody, ale aglomerující síly

EE-KK diagram reálněji

- EE-KK předpokládá, že proti koncentraci působí pouze lokálně konkurenční tlaky
  - v realitě více dis-aglomerujících prvků
    - změny cen VF (nižší v periferiích)
    - využívání imobilních zdrojů (ocelárny v blízkosti železné rudy)
- ⇒ v realitě bude docházet k menší koncentraci než předpokládá model

Důsledky evropské integrace

- **hlubší evropská integrace vede ke konvergenci jednotlivých členských států**
- **hlubší evropská integrace vede k sektorové integraci**
- **hlubší evropská integrace vedle k prohloubení rozdílů mezi jednotlivými regiony v rámci jednoho státu**

Konvergence států

- **volný obchod umožňuje vyrábět na základě komparativních výhod $\Rightarrow$ $\uparrow$ bohatství pro všechny**
- **volná mobilita VF umožňuje přesuny technologií (FDI) $\Rightarrow$ zaostalé státy dohánějí leadery**

Sektorová specializace

- **mobilita VF není dokonalá (málo mobilní L) $\Rightarrow$ aglomerující tlaky (poptávkové a nákladové vazby) se mohou lépe uplatnit v rámci sektorů než v rámci států $\Rightarrow \uparrow$ sektorové specializace**

Prohlubování regionálních rozdílů

- **mobilita VF mezi regiony v rámci jednoho státu je větší než mezi státy navzájem ⇒ aglomerující tlaky (poptávkové a nákladové vazby) působí významně mezi regiony ⇒ prohlubování regionálních rozdílů**

Regionální nezaměstnanost

- v Evropě regiony s vysokou a rostoucí mírou U a regiony s nízkou U
- prvotní příčinou U stát, odbory apod.
- druhotnou příčinou nestejná migrační rychlost firem a pracovníků (firmy opouštějí upadající region rychleji) a působící aglomerační tlaky

Regionální U - příklad

- východní Německo „NDR“ – nízká produktivita práce, státem vynucená stejná úroveň mezd jako v západním Německu „NSR“
  - firmy z NDR → NSR (za vyšší produktivitou) ⇒ ↑U v NDR ⇒ L z NDR → NSR (za prací) ⇒ ↑velikosti trhu v NSR ⇒ působení poptávkových a nákladových vazeb
- ⇒ zásah vlády vedl k prohloubení rozdílu mezi západním a východním Německem

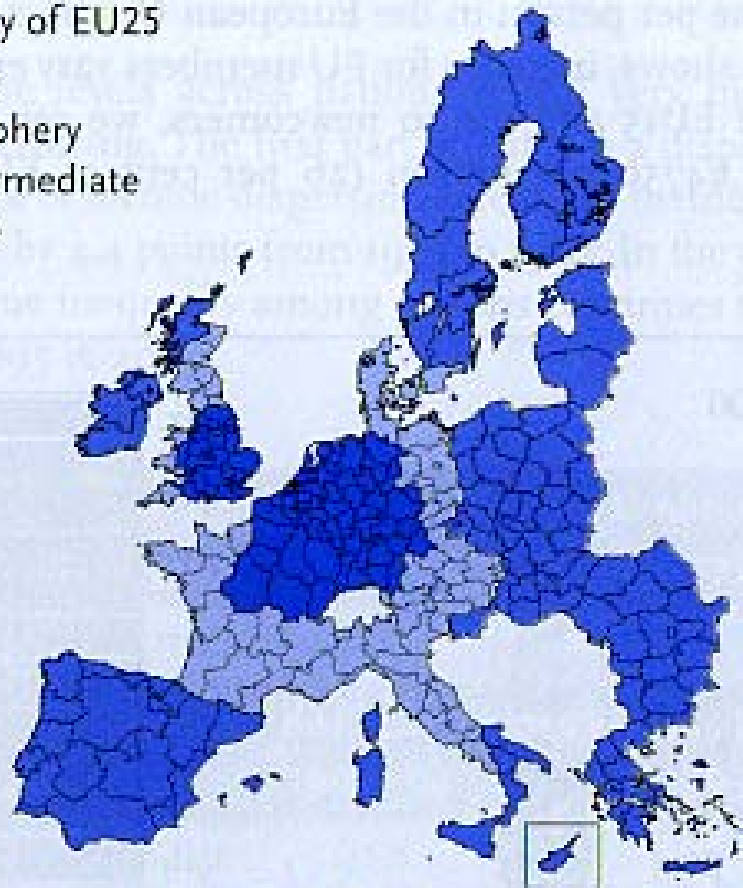
Rozdělení regionů

- **kritériem dostupnost dané oblasti (minimalizace dopravních nákladů)**
- **zvažuje se doba potřebná k překonání vzdálenosti z hlavního města regionu do hlavních měst ostatních regionů, doby se vyváží ekonomickou silou regionů**
- **40% a více nad průměrem ⇒ core region**
- **75% a více pod průměrem ⇒ periférie**
- **zbytek ⇒ středové oblasti**

Rozdělení regionů

Centrality of EU25
Regions

- Periphery
- Intermediate
- Core

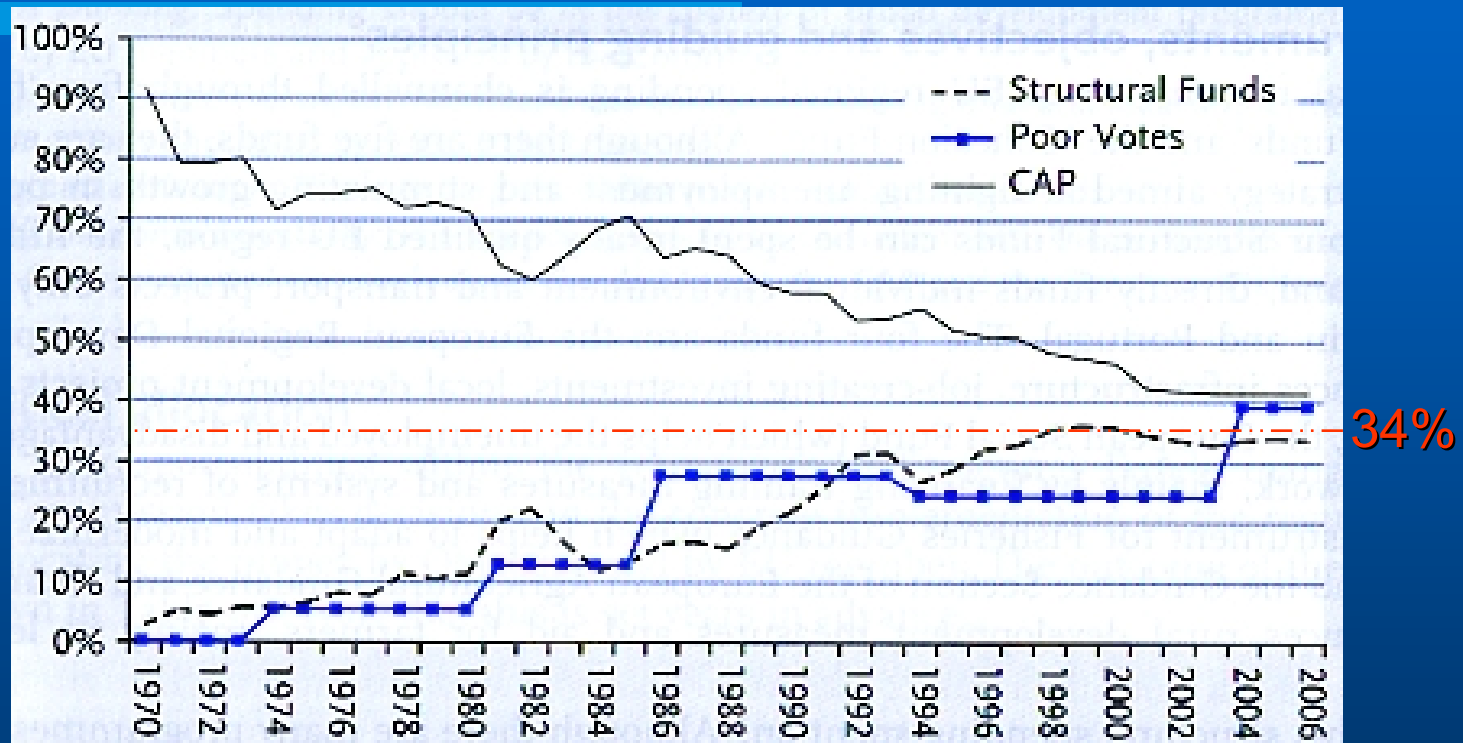

SOURCE: European Commission based on Schürmann and Talaat (2000).

Regionální politika EU

- **zmírňování regionálních rozdílů jeden z hlavních cílů EU**
- **do 80. let v kompetenci národních států**
- **po přistoupení Irska a Španělska, Portugalska, Řecka samostatná rostoucí část rozpočtu**

Strukturální výdaje

- roste-li počet hlasů „chudých“ zemí, rostou i výdaje do těchto zemí

Nástroje regionální politiky – strukturální fondy

- **Evropský regionální a rozvojový fond (European Regional Development Fund)**
  - infrastruktura
  - nová pracovní místa
  - lokální rozvojové projekty
  - pomoc malým podnikatelům
- **Evropský sociální fond (European Social Fund)**
  - pomoc nezaměstnaným a znevýhodněným osobám
  - rekvalifikační a trainingové kurzy

Nástroje regionální politiky – strukturální fondy

- **Finanční nástroj pro podporu rybolovu (Financial Instrument for Fisheries Guidance)**
  - modernizace rybářského průmyslu
- **Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)**
  - rozvojové programy pro venkov
  - podpora farmářům

Nástroje regionální politiky – fond soudržnosti

- Kohezní fond (Cohesion Fund)
  - příjemci Španělsko, Portugalsko, Řecko, Irsko
  - životní prostředí
  - dopravní infrastruktura

Cíle regionální politiky – cíl I

- **70% všech strukturálních výdajů**
- **základní infrastruktura, výroba**
  - 30% infrastruktura
  - 30% lidské zdroje
  - 40% přímá podpora produktivnímu sektoru
- **podpora do regionů s nižším HDP než 75% průměru EU**

Cíle regionální politiky – cíl II

- **10% všech strukturálních výdajů**
- **úpadková odvětví, zaměstnanost**
  - těžba uhlí
  - rybolov
  - výroba oceli
- **podpora do regionů kde významná část populace je zaměstnána v těchto odvětvích**

Cíle regionální politiky – cíl III

- **10% všech strukturálních výdajů**
- **vzdělávání, trainingové programy**
  - **aktivní politika zaměstnanosti**
  - **podpora sociální inkluze**
  - **podpora rovných příležitostí mužů a žen**
  - **systemy celoživotního vzdělávání**
- **podporu mohou čerpat všechny oblasti mimo regionů zahrnutých již v cíli I**

Principy regionální politiky

- **adicionalita**
  - o prostředky fondu se nesmí snižovat národní resp. regionální rozpočty
- **koncentrace**
  - výdaje musí být geograficky koncentrovány
- **programování**
  - výdaje na základě rozsáhlých rozvojových programů

Principy regionální politiky

- **partnerství**
  - na programech kooperují Komise, státy, regionální i místní autority, průmysl, odbory, apod.
- **monitorování a vyhodnocování**
  - výdaje musí být kontrolovány a vyhodnocovány
- **konzistence a komplementarita**
  - výdaje musí být v souladu se smlouvami EU i se všemi společnými politikami

Rozpočtový plán 2000-2006

	Objective 1	Objective 2	Total	Share
Spain	37 744	2 553	43 087	23%
Italy	21 935	2 145	28 484	16%
Germany	19 229	2 984	28 156	15%
Greece	20 961	0	20 961	11%
Portugal	16 124	0	19 029	10%
UK	5 085	2 989	15 635	9%
France	3 254	5 437	14 620	8%
Ireland	1 315	0	3 088	2%
NL	0	676	2 635	1%
Sweden	722	354	1 908	1%
Finland	913	459	1 836	1%
Belgium	0	368	1 829	1%
Austria	261	578	1 473	1%
Denmark	0	156	745	0%
Luxembourg	0	34	78	0%
EU15	127 543	18 733	183 564	100%

- alokace prostředků fondů pro země EU15 na léta 2000-2006 dle rozhodnutí Komise

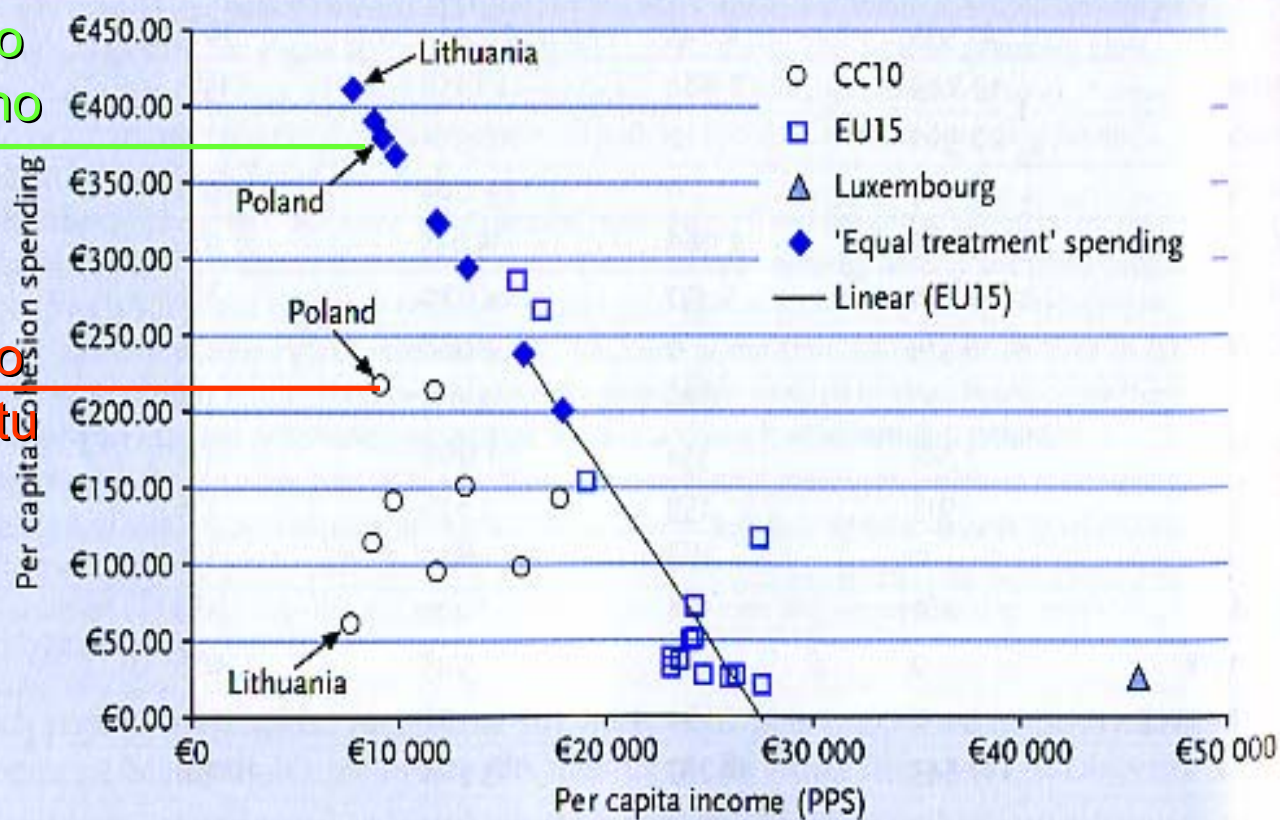
Vliv východního rozšíření

- nové země s výjimkou Kypru a Slovinska jsou chudší než nejchudší člen EU15 Řecko
- 75 mil. obyvatel z nových zemí je z regionů, splňujících podmínky na prostředky cíle I
- nové země snížily průměr EU $\Rightarrow$ velká část stávajících příjemců již nesplňuje podmínky

Kodaňský summit 2002 – prostředky pro nové členy

prostředky pro Polsko
při zachování stejného
principu pro nové i
staré země

prostředky pro Polsko
schválené na summitu

SOURCE: European Commission's Second Cohesion Report and Authors' calculations.

Empirická data

- **struktura S^L je významnějším determinantem lokalizace ekonomické aktivity než fáze evropské integrace**
- **nabídková vazba má na lokalizaci větší efekt než poptávková**
- **evropská regionální politika významně ovlivňuje lokalizaci průmyslu, konkrétně průmyslu s vysoce kvalifikovanou L**